

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

**Факультет економіки та управління
Кафедра управління**

*Збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції*

**«ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКИХ
СИСТЕМ У СОЦІАЛЬНІЙ ТА ЕКОНОМІЧНІЙ
СФЕРАХ УКРАЇНИ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА»**

21 листопада 2023 р.

Київ – 2023

УДК [338.27+338.242]:[304+330]

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Факультету економіки та управління
Київського університету імені Бориса Грінченка
протокол № 10 від 22 листопада 2023 року*

Рецензенти:

Акіліна О. В., к.е.н., доцент; Дорошкевич Д. В., д.е.н., доцент; Ільч Л. М., д.е.н., професор; Кожем'якіна С. М., д.е.н., професор; Краус К. М., к.е.н., доцент; Марухленко О. В., д.н.держ.упр., доцент; Михацька А. В., к.пед.н., доцент; Панченко А. Г., к.н.держ.упр., доцент; Поспелова Т. В., д.н.держ.упр., доцент; Рябець К. А., д.н.держ.упр., доцент; Шульга О. А., д.е.н., доцент; Юрченко Ю. Ю., д.е.н., доцент; Яковенко І. В., к.е.н., доцент.

Перспективи розвитку управлінських систем у соціальній та економічній сферах України: теорія і практика: зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-практ. інт.-конф., 21 листопада 2023 р. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 463 с.

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, проведеної кафедрою управління Факультету економіки та управління Київського університету імені Бориса Грінченка, розкривають сутність управління діяльністю підприємств і організацій в умовах відбудови України, а також управління людським та соціальним розвитком; містять пропозиції щодо удосконалення механізмів державного управління у сучасний період; окреслюють теорію, практику, проблеми та перспективи миротворчої освіти в конфліктних і постконфліктних регіонах; висвітлюють новітні тенденції розвитку цифрового підприємництва, а також ІТ-сектор та цифрові технології як фактор інноваційної трансформації економіки України.

Висловлені авторами думки та пропозиції можуть не збігатися із точкою зору редакційної колегії. Відповідальність за добір і викладення матеріалів, достовірність інформації, точність назв, статистичних даних, прізвищ та цитат несуть автори. Матеріали опубліковані в авторській редакції.

Скирда А. В.	
SWOT-АНАЛІЗ ДЛЯ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У ВІННИЦЬКІЙ МІСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ.....	285
Сухович Х. В.	
АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ДОРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	289
Устенко О. С.	
УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКА ЗЗСО В УМОВАХ ОСВІТНІХ РЕФОРМ.....	293
Шабанова С. Ю.	
РОЛЬ КЕРІВНИКА В ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОЇ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ.....	296

СЕКЦІЯ 4. МИРОТВОРЧА ОСВІТА В КОНФЛІКТНИХ ТА ПОСТКОНФЛІКТНИХ РЕГІОНАХ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Акіліна А. В.	
УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ МИРОТВОРЧОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	300
Грищенко А. С.	
МИРОТВОРЧА ОСВІТА ДЛЯ МОЛОДІ.....	305
Ільч Л. М., Акіліна О. В.	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ПРОВАДЖЕННЯ МИРОТВОРЧОЇ ОСВІТИ У КРАЇНАХ ЗАХІДНИХ БАЛКАН.....	309
Ільч Л. М., Яковенко І. В.	
МИРОТВОРЧА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ.....	314
Красовський Д. О.	
МИРОБУДУВАННЯ ЧЕРЕЗ ОСВІТУ: АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ТА МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ.....	319
Мельник В. В., Решетова І. А.	
ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЗАРАДИ ПЕРЕМОГИ ТА МИРУ (АНТРОПОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА ТА КРИЗА).....	323
Мусік А. О.	
ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНОЇ СКЛАДОВОЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ.....	331
Подунай Я. С.	

Гльч Людмила Миколаївна,
д.е.н., професор, професор кафедри управління
Київський університет імені Бориса Грінченка
Акіліна Олена Володимирівна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри управління
Київський університет імені Бориса Грінченка

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ПРОВАДЖЕННЯ МИРОТВОРЧОЇ ОСВІТИ У КРАЇНАХ ЗАХІДНИХ БАЛКАН

Повномасштабна війна в Україні за оцінками Міжнародної кризової групи посідає перше місце серед десяти конфліктів, які в знаходяться епіцентрі уваги у 2023 році. На думку експертів російсько-українська війна значно вплинула на глобальну ситуацію у світі і різко змінила баланс сил у Північній Європі. Тривале військове протистояння, зростання людських втрат, від'їзд українців за кордон, перебування населення на окупованих і прилеглих до них територіях під інформаційним впливом російської пропаганди, посилюють тенденції непорозуміння й протистояння в суспільстві. Їхнє подолання потребує величезної роз'яснювальної та пропагандистської роботи, до якої мають долучитися всі, хто впливає на формування світогляду людей [16]. Суспільне примирення заради консолідації нації, після завершення конфлікту потребуватиме десятків років. Саме формування навичок ненасильницького спілкування як серед дорослих, так і серед дітей набуває високої актуальності в умовах, що склалися. Перед державою та урядом постає важливе завдання створення концепту миротворчої освіти в Україні. Різномічним аспектам проблематики миротворчої освіти присвятили свої праці Бабер Г., Фанеа-Івановічі М. та Саранго-Лалангі П. [1], Баранович Б. [2], Кларк Дж. [3], Кларк-Хабібі С. [4], Горватек Р. та Тагірсилай А. [5], Томовська Місоска А. та Лоадер Р. [6], Елджан Кайнак Н. [7], Емкіч Е. [8,9], Фонтан С. [10], Хілл К. [11], Макдермотт П. та Ланахан Б. К. [12], Торсті П. [14], Вейнстейн Н. М. Фрідман С. та Хігсон Н [15].

Розробка відповідного документу неможлива без досліджень досвіду інших країн, які проходили через конфлікти.

У цьому контексті цікавим є досвід консолідації суспільства після балканської кризи. У цій статті під балканською кризою розуміється розпад Соціалістичної Федеративної Республіки Югославії, утвореної внаслідок Першої світової війни та переформатованої за національним принципом внаслідок Другої світової війни. Результатом Балканської кризи стало проголошення

незалежності Сербією та Чорногорією (2006 рік), косівська криза (1998-1999 рр.) і проголошення незалежності Косово і Метохії (2008 рік). Прямими наслідками балканської кризи історики вважають здобуття незалежності Словенією, Хорватією, Боснією та Герцеговиною, Македонією, Сербією, Чорногорією та невизнаним Косово. Серед інших наслідків доцільно назвати ускладнення ситуації в Балканському регіоні через геополітичні зміни, зниження рівня соціально-економічного розвитку усіх новоутворених незалежних держав, крім Словенії, помітне падіння рівня життя, гуманітарна стагнація, погіршення екологічних умов тощо. Загальний рівень проблемності та конфліктності у регіоні лишається досі критично нестабільним, що гальмує забезпечення сталого розвитку.



Рис.1. Західні Балкани (Хорватія, Боснія та Герцеговина, Албанія, Косово, Північна Македонія, Чорногорія та Сербія)

У рамках цього дослідження наша увага більше прикута до Західних Балкан (див. рис.1) Оскільки це дослідження здійснюється в межах цілей проекту Еразмус+ Модуль Жана Моне «Миротворча освіта заради консолідованої та людиноцентричної Європи», то у фокусі дослідження є розкриття різноманіття феноменів миротворчості в досвіді балканських країн, які взяли курс на євроінтеграцію та вивчення їхніх миротворчих практик.

Ідеї миротворчої освіти на Західних Балканах розвивалися у дуже складному історичному, соціальному, політичному та культурному контексті [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 11; 12; 14]. Утворення множини незалежних держав у регіоні не сприяло становленню стійкого миру. Військові конфлікти, що з різною періодичністю виникали в регіоні, відродили стару ворожнечу, посилили напругу та сприяли започаткуванню нових етнічних, політичних та культурних розривів. Перебуваючи на перехресті різних культур та релігій, Західні Балкани, залишаються регіоном політичної нестабільності, постійних економічних криз, та економічної стагнації. Етнічні розбіжності та не вирішені проблеми періодів пост-югославських воєн все ще впливають на розбіжності в освіті та соціальних відносинах. І до того складна ситуація в регіоні посилюється загостренням протиріч між націоналізмом та глобалізмом. З одного боку, новостворені держави прагнули віднайти власну національну ідентичність, а з іншого боку - регіон накрила хвиля західного глобалізму, що посилює загострення релігійних протиріч.

Основними викликами з якими зіштовхнулася миротворча освіта Західних Балкан є:

1. поглиблення соціальної диференціації балканських суспільств;
2. пожвавлення націоналізму;
3. відчуженість освітньої системи початку 90-х років від соціальної реальності, нездатність протистояти новітнім викликам та вирішувати міжкультурні протиріччя;
4. відсутність фінансових, людських, методологічних ресурсів для розвитку миротворчої освіти;
5. неготовність освітніх політик держав до прийняття формальних рішень щодо запровадження в освітні програми новітніх стандартів формування навичок ненасильницького спілкування.

Геополітична нестабільність у регіоні обумовила активізацію пошуку шляхів консолідації населення у новоутворених державах на принципах міжкультурної миротворчої освіти. Дослідники та освітяни дійшли висновку, що мир не пов'язується з відсутністю війни, а передбачає гармонізацію різних рівнів людської діяльності, зокрема у дотриманні прав та обов'язків людини.

Значний вплив на ці процеси мали медіаційні практики. Узагальнюючи дані про події у сербсько-боснійському та сербсько-хорватському конфліктах на Балканах, які фіксують взаємодію між міжнародними акторами, про які повідомляється у відкритій пресі, надають багатий набір показників про результати медіації, політичні

обставини медіації (наприклад, попередні військові успіхи або поразки протагоністів), а також різні стратегії, застосовані сторонами, що виступають посередниками. Ми проаналізували, якою мірою медіація та миротворчість пов'язані з припиненням бойових дій на Балканах. Ключовий висновок полягає в тому, що і медіація, і миротворчість мають позитивний і взаємодоповнюючий вплив на припинення конфлікту. Результати досліджень медіаційних практик показують, що зниження рівня насильства загалом пов'язане з медіацією у поєднанні з діями, спрямованими на учасників конфлікту, а також у поєднанні з кооперативними діями, спрямованими на слабшого учасника.

У цьому контексті миротворча освіта має стати базисом для передачі універсальних цінностей, та пов'язаних з ними знань, які сприятимуть розбудові миру, врегулюванню конфліктів, розвитку громад та соціальній інтеграції населення. По суті миротворча освіта передбачає виховання поколінь у напрямі дотримання ключових принципів, що гарантують добробут людини, зокрема справедливість, свободу, відповідальність, рівність, гідність, безпеку, демократію та солідарність.

Переважно миротворча освіта Західних Балкан сконцентрована на:

1. формуванні соціально-емоційних та етичних навичок у дітей та дорослих;
2. озброєнні здобувачів техніками розпізнавання, попередження та вирішення деструктивних жорстоких конфліктів;
3. дослідженні та поширенні ініціатив міжетнічного діалогу, розбудови миру та примирення, а також різних форм неформальних та формальних програм навчання медіації;
4. створенні центрів дипломатії, що сприяють просуванню позитивного іміджу незалежних держав регіону, серед урядових установ, бізнесу та інших державних і недержавних установ;
5. розширенні наукових досліджень у сфері миротворчості серед країн, які пройшли через конфлікти, та імплементація відповідного досвіду у практику.

З огляду на проблеми та виклики, з якими зіштовхнулися освітяни Західних Балкан у запровадженні та розвитку миротворчих та миробудівних практик у формальній освіті, варто зазначити велику роль неурядових організацій в проектній діяльності, спрямованій на дослідження освітніх інновацій, що культуру миру через освіту та пропаганду миру в регіоні. Фактично понад 90 % проектів, реалізованих в регіоні неурядовими організаціями, були присвячені міжкультурній проблематиці та просуванню ідей демократії у суспільстві. Варто

відзначити в цьому контексті міжнародну мобільність студентів, які в рамках проєктів отримали можливість стати частиною світової студентської спільноти та привнести нові погляди і традиції миротворчого спілкування в національні освітні системи, стати провайдерами інновацій у соціально-емоційному та етичному спілкуванні.

Список літературних джерел:

1. Baber, H., Fanea-Ivanovici, M. and Sarango-Lalangui, P. (2023), The influence of sustainability education on students' entrepreneurial intentions, *International Journal of Sustainability in Higher Education*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-11-2022-0369>
2. Baranović B. Peace Education in Croatia. *Sociologija sela*, 37 (1999) 1 (143): 111-117.
3. Clark, J. (2010). Education in Bosnia-Herzegovina: The Case for root-and-branch reform. *Journal of Human Rights*, 9(3), 344-362. doi:10.1080/14754835.2010.501269. Clark, J. (2009). From Negative to Positive Peace: The Case of Bosnia and Herzegovina. *Journal of Human Rights*, 8(4), 360-384. doi:10.1080/14754830903332434.
4. Clarke-habibi, S. (2005) Transforming worldviews: The case of education for peace in Bosnia and Herzegovina. *Journal of Transformative Education*, 3, 33–56.
5. Horvatek, R., Tahirsylaj, A. (2017). «Small» states acting «big»: How minority education models in post-conflict Croatia and Kosovo perpetuate segregated societies? (Comparative Studies Series). *Education Policy and Practice in Small States: Issues of Size and Scale in the Emerging «Intelligent Society and Economy»*. Chapter: Ch. 6 Publisher: Peter Lang: Frankfurt am Main. pp.111-131.
6. Tomovska Misoska A., Loader R. (2021) The role of school-based contact in reducing social distance: qualitative insights from Northern Ireland and the Republic of North Macedonia, *Journal of Peace Education*, 18:2, 182-208, DOI: 10.1080/17400201.2021.1927685
7. Elcan Kaynak, N (2022). The impacts of ethnic war in Bosnia and Herzegovina on Education, *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2). ss. 637-647.
8. Emkić E., (2023). Approaches to Peace Education and Institutionalization of Peace Values in Formal Education in Bosnia and Herzegovina, *Peace Pedagogies in Bosnia and Herzegovina*, 10.1007/978-3-031-26246-3_3, (65-77),
9. Emkic E., Conflict Transformation, Sustainable Education and Peace Education, *Reconciliation and Education in Bosnia and Herzegovina*,

- 10.1007/978-3-319-73034-9_2, (19-36), (2018).
10. Fountain, S. (1999). Peace Education in UNICEF. Programme Division UNICEF Working Paper.
11. Hill, K. (2011). Possibilities for social cohesion in Education: Bosnia-Herzegovina. *Peabody Journal of Education*, 86(2), 155-170.
12. McDermott, P., & Lanahan, B. K. (2012). Democracy and social justice in Sarajevo's schools. *The Qualitative Report*, 17(Art. 22), 1-27
13. Schrodt, P.A., & Gerner, D.J. (2004) An Event Data Analysis of Third-Party Mediation in the Middle East and Balkans. *The Journal of Conflict Resolution*. 2004. Vol. 48, No. 3, pp. 310-330.
14. Torsti, P. (2007). How to deal with a difficult past? History textbooks supporting enemy images in post-war Bosnia and Herzegovina. *Journal of Curriculum Studies*, 39(1), 77-96. doi:10.1080/00220270600765278.
15. Weinstein, H. M. Freedman, S. W., & Hughson, H. (2007) School voices: Challenges facing education systems after identity-based conflicts. *Education, Citizenship and Social Justice*, 2, 41–71
16. Льїч Л.М., Акіліна О.В. 2023/ Миротворча освіта в контексті сталого розвитку громад. Миротворча освіта заради консолідованої та людиноцентричної Європи: Доповіді всеукр. наук.-практ. гонф, м. Київ, 16 червня 2023 р.: Київ, Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. – 19-35.

Льїч Людмила Миколаївна,
д.е.н., професор, професор кафедри управління
Київський університет імені Бориса Грінченка
Яковенко Ігор Валентинович,
к.е.н., доцент, доцент кафедри управління
Київський університет імені Бориса Грінченка

МИРОТВОРЧА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ

Початок повномасштабного вторгнення рф (24.02.2022 р.) після восьмирічної гібридної війни став точкою розриву українсько-російських відносин. Метою російської агресії стало не просто загарбання територій, а **знищення нашої національної ідентичності, геноцид українського народу**. Російська держава й ідеологія рашизму, яку сповідує російський політикум, офіційно заперечують існування українців як окремої нації, а ті, хто не погоджуються з цим, підлягають фізичному знищенню [5]. Розрив економічних, соціальних, міжкультурних зав'язків, розрив світоглядів та довіри збільшується